

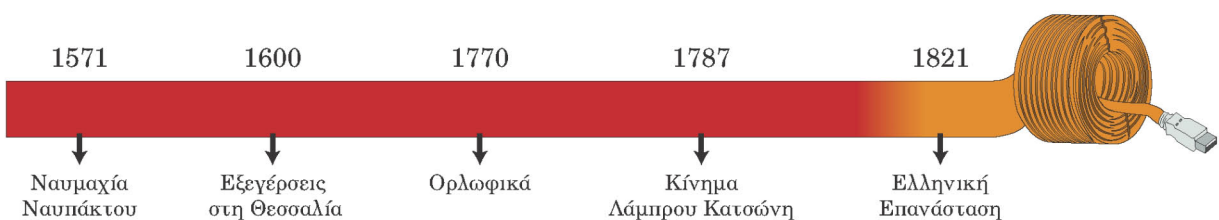
Κεφάλαιο 9

Τα κυριότερα επαναστατικά κινήματα

Στη διάρκεια των τεσσάρων αιώνων της Τουρκοκρατίας έγιναν πολλές εξεγέρσεις των υπόδουλων Ελλήνων εναντίον των Οθωμανών. Οι περισσότερες από τις εξεγέρσεις αυτές υποκινούνταν από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι οποίες, όταν βρίσκονταν σε πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, προσπαθούσαν να δημιουργήσουν αναταραχή στο εσωτερικό της, για να διασπάσουν τον τουρκικό στρατό και να τον αποδυναμώσουν.

▲ Ζωγραφική αποτύπωση της παράδοσης Οθωμανών Τούρκων στον Λάμπρο Κατσώνη, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Τον 16^ο αιώνα πολλοί Κερκυραίοι, Κρητικοί και ιδίως οι πάντα ανυπότακτοι Μανιάτες πολέμησαν τους Οθωμανούς Τούρκους είτε στο πλευρό των Βενετών και των Ισπανών είτε μόνοι τους, με επιχειρήσεις στην ξηρά και στη θάλασσα. Μάλιστα, στη σημαντική Ναυμαχία της Ναυπάκτου το 1571, κατά την οποία ο τουρκικός στόλος καταστράφηκε ολοκληρωτικά από τους Δυτικούς, συμμετείχαν και ελληνικά πλοία.

Επίσης, το 1600 ο Μητροπολίτης Λαρίσης Διονύσιος, γνωστός ως Φιλόσοφος, ξεσήκωσε τους υπόδουλους Έλληνες στην ορεινή Θεσσαλία. Το κίνημά του όμως απέτυχε και ο ίδιος διέφυγε στη Ρώμη και έπειτα στην Ισπανία ζητώντας ενισχύσεις. Εννέα χρόνια αργότερα επέστρεψε στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, παροτρύνοντας τους κατοίκους της Θεσπρωτίας να εξεγερθούν.

Οι Βενετοί, από την πλευρά τους, πολιόρκησαν την Αθήνα και το 1699 κατέλαβαν σχεδόν όλη την Πελοπόννησο, η οποία όμως πέρασε ξανά στην κατοχή των Οθωμανών ύστερα από δύο δεκαετίες. Έκτοτε η Βενετία σταμάτησε να παίζει ενεργό ρόλο στις ελληνικές υποθέσεις.

Τον 18^ο αιώνα ανέλαβε δράση η Ρωσία. Οι ελπίδες των υποδούλων *αναπερώθηκαν*, καθώς από την εποχή της Άλωσης κυκλοφορούσαν διαδόσεις για το «ξανθό γένος» του Βορρά που θα απελευθέρωνε τους Έλληνες. Το 1770 οι αδελφοί Ορλώφ έφτασαν στη Μάνη με Ρώσους και Έλληνες στρατιώτες, ενώ παράλληλα ο πρόκριτος Ιωάννης Βλάχος ή Δασκαλογιάννης ξεσήκωσε τα Σφακιά της Κρήτης. Στη Ναυμαχία του Τσεσμέ (στη σημερινή Τουρκία, απέναντι από τη Χίο) ο ολιγάριθμος ορθόδοξος στόλος νίκησε τους Οθωμανούς, αλλά οι συγκρούσεις τερματίστηκαν με τη Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774). Η συνθήκη αυτή είναι πολύ σημαντική, αφού η Ρωσία θεώρησε πως απέκτησε το δικαίωμα να παρεμβαίνει στα εσωτερικά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προκειμένου να προστατεύσει τους Χριστιανούς που ζούσαν εκεί. Επίσης, οι Έλληνες έμποροι απέκτησαν το δικαίωμα να υψώνουν στα καράβια τους τη ρωσική σημαία.

Με παρόμοιο τρόπο έδρασε λίγα χρόνια αργότερα και ο Λάμπρος Κατσώνης, που καταγόταν από τη Λιβαδειά και ήταν αξιωματικός του ρωσικού στρατού. Με ορμητήριο το νησί Κέα, έπλεε στο Αιγαίο με έναν μικρό στόλο, κάνοντας επιθέσεις εναντίον τουρκικών πλοίων. Στις ναυτικές επιχειρήσεις ήταν μαζί του και ο κλέφτης Γεώργιος Ανδρίτσος, ο πατέρας του ήρωα της Επανάστασης Οδυσσέα Ανδρούτσου.

Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, λόγω της διάδοσης των φιλελεύθερων ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης, οι ελπίδες των Ελλήνων για απελευθέρωση σπράφθηκαν και προς τους Γάλλους του Ναπολέοντα. Τον επαναστατικό αναβρασμό ενίσχυσαν και διάφορα δημοσιεύματα Ελλήνων Διαφωτιστών υπέρ των Γάλλων. Ωστόσο, πολύ σύντομα και αυτές οι ελπίδες διαψεύστηκαν. Γύρω στο 1800, οι υπόδουλοι Έλληνες είχαν πια συνειδητοποιήσει πως κάθε πρωτοβουλία για απελευθέρωση έπρεπε να προέλθει από τους ίδιους.

Γλωσσάρι

Αναπερώνω: Ευθαρρύνω, εμπυχώνω, αναζωογονώ.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Οι ελπίδες των υπόδουλων Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους εναποτίθενται στους Ρώσους

«Ακόμα τούτ' την άνοιξη,
ραγιάδες*, ραγιάδες,
τούτο το καλοκαίρι,
καυμένη Ρούμελη,
όσο να'ρθη ο Μόσκοβος*,
ραγιάδες, ραγιάδες,
να φέρη το σεφέρι*,
Μωρηά και Ρούμελη».

Κωνσταντίνου Ν. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς. Ιστορικών Δοκίμιον περί των προς αποτίναξιν του οθωμανικού ζυγού επαναστάσεων του ελληνικού έθνους (1453-1821)*, Αθήνα, 1869, σ. 449.

* ραγιάδες = υπόδουλοι

* Μόσκοβος = Ρώσος

* σεφέρι = στρατεύμα

2. Η διάψευση των προσδοκιών των Ελλήνων για τις προθέσεις των Ρώσων

«Ακόμη αυτή την άνοιξη, τούτο το καλοκαίρι,
αυτόν του χρόνου τον κακό, αυτό του καλοκαίρι,
μας ήρθε και ου Μόσκοβος κι ήφερε το σιφέρι,
και τάζει πως τάχατες τη λευτεριά θα φέρει.
Μα πού 'ν' η μαύρη λευτεριά; Αλίμονο σε μας, παιδιά,

Κι αλίμονο στην κλεφτουριά, πως δε θα την ιδούμε,
γιατί δεν πάσκισε* πιστά για να λευτερωθούμε.
Μας ήρθε και μας άναψε φωτιά απ' άκρη σε άκρη
Κι άφσι* να τη σβήσουμε με γιαίμα και με δάκρυ...».

Οι στίχοι αυτοί του ιερέα Παπακυρίτση, που γράφθηκαν το 1775, περιέχονται στη μελέτη του Ιωάννη Χασιώτη, *Μεταξύ οθωμανικής κυριαρχίας και ευρωπαϊκής πρόκλησης*, Θεσσαλονίκη 2001, σσ. 220-221.

* δεν πάσκισε = δεν κατέβαλε προσπάθεια

* άφσι = άφησε

3. Ο Κολοκοτρώνης γράφει για τα επαναστατικά σχέδια των Ελλήνων

«Εις τα 1805 πηγαίνω εις την Ζάκυνθον. Ο Αυτοκράτωρ Αλέξανδρος κάμνει πρόσκλησιν διά να γραφθούν οι Έλληνες εις τα στρατεύματα. Κάμνομεν όλοι μία αναφορά, Σουλιώται, Ρουμελιώται και Πελοποννήσιοι, εις τον Αυτοκράτορα και του ζητούμεν βοήθειαν διά να ελευθερώσωμεν τον τόπον μας. Ο Αναγνωσταράς ενήργησε να γίνη η αναφορά... Ομιλώ με τον Αρχηγόν των Ρωσικών στρατευμάτων και με λέγει, ότι ο Αυτοκράτωρ τον διέταξε να παραδεχθή* εις την δούλευσιν* όσους θέλουν να έμβουν* και να υπάγουν* να κτυπήσουν τον Ναπολέοντα. Του αποκρίνομαι: “Όσον διά το μέρος μου, δεν εμβαίνω εις την δούλευσιν. Τι έχω να κάμω με τον Ναπολέοντα; Αν θέλετε όμως στρατιώτας διά να ελευθερώσωμεν την πατρίδα μας σε υπόσχομαι και πέντε και δέκα χιλιάδας στρατιώτας. Μια φορά εβαπτισθήκαμεν με το λάδι, βαπτιζόμεθα και μίαν με το αίμα και άλλην μίαν διά την ελευθερίαν της πατρίδος μας”».

Κολοκοτρώνη Απομνημονεύματα, Καταγραφή Γ. Τερτσέτη, επιμέλεια Τάσος Βουρνάς, Αθήνα 1983, σσ. 44-45.

* να παραδεχθή = να δεχθεί

* εις την δούλευσιν = στην υπηρεσία του

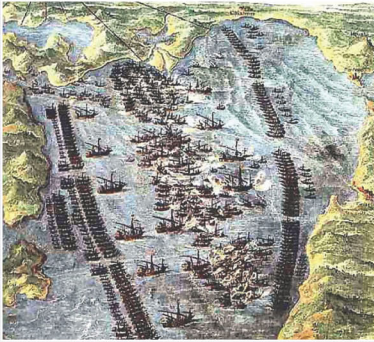
* να έμβουν = να μπουν

* να υπάγουν = να πάνε

Ματιά στο παρελθόν

Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου (Λεπάντο)

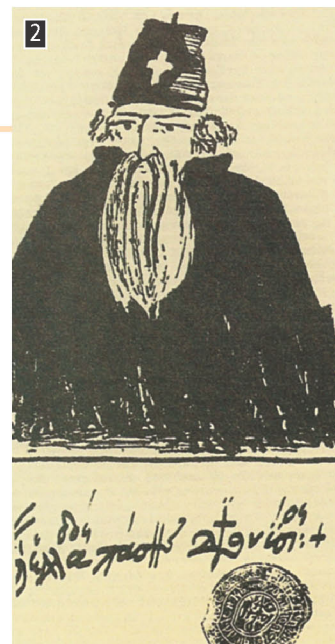
Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου (1571) ανάμεσα στον ενωμένο στόλο των χριστιανικών κρατών της Δυτικής Ευρώπης και τους Οθωμανούς Τούρκους οδήγησε σε ολοκληρωτική σχεδόν καταστροφή του ναυτικού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στη ναυμαχία έλαβε μέρος και ο συγγραφέας του «Δον Κι-

χώτη», Μιχαήλ Θερβάντες, ο οποίος έγραψε ότι η νίκη αυτή, που συνέτριψε την οθωμανική αλαζονεία, ήταν η αφορμή για να διαλυθεί η εντύπωση που είχε ο χριστιανικός κόσμος πως οι Τούρκοι ήταν ανίκητοι. Ο θρίαμβος των χριστιανικών δυνάμεων στη Ναύπακτο βοήθησε επίσης να αναπτρωθούν οι ελπίδες των υπόδουλων Ελλήνων για ελευθερία.

▶ Ο Διονύσιος ο Φιλόσοφος, ο οποίος αποκαλούνταν ειρηνικά από τους εχθρούς του «Σκυλόσοφος». Το Σεπτέμβριο του 1611 βρήκε μαρτυρικό θάνατο από τους Τούρκους

◀ Χάρτης της Πελοποννήσου του 1545, Μαδρίτη, Εθνική Βιβλιοθήκη

▶ Η φρεγάτα του Λάμπρου Κατσώνη, χαλκογραφία

👉 Ερωτήματα

- Για ποιους λόγους απέτυχαν όλα τα επαναστατικά κινήματα πριν την Επανάσταση του 1821;
- Οι ξένες δυνάμεις βοήθησαν ουσιαστικά τους Έλληνες την περίοδο της Τουρκοκρατίας με βάση τα κείμενα των πηγών;